

Pakistan: Kvinnelige bigamister

- Finnes det kvinnelige bigamister i Pakistan?
- Vil et eventuelt bigamiektenskap inngått av en kvinne anses som et gyldig ekteskap i Pakistan?
- Er det mulig for en pakistansk kvinne å «reparere» bigami, dvs. om det er mulig å treffe tiltak for å få kjent det første av to ekteskap ugyldig eller oppløst?

Innledning

Det er Landinfos erfaring at inngåelse av ekteskap, ekteskapstradisjoner og familie i Pakistan i utlendingsrettslig sammenheng innebærer mange, omfangsrike og ofte kompliserte problemstillinger. Ikke sjelden ber utlendingsforvaltningen om landinformasjon om forhold og problematikk som ikke er kjent, eventuelt ikke forekommer, eller ekstremt sjelden forekommer i Pakistan. En konsekvens av at en problemstilling er ukjent, spesielt snever eller irrelevant i en pakistansk kontekst, er at kildetilfanget er begrenset og at den informasjonen som foreligger verken er dekkende, formålstjenlig eller tilstrekkelig underbygget.

I en del tilfeller finnes ikke kilder som kan gi etterrettelig og kontrollerbar informasjon. I den grad antatt kompetente kilder har informasjon, er den ofte anekdotisk – med svært få primærkilder – eller rett og slett bare kvalifiserte vurderinger/antagelser. Om slik informasjonen er gitt av kompetente, ellers velinformerte og velansette kilder med stor autoritet, kan det være krevende å stille seg tilstrekkelig kritisk til informasjonen og også å videreformidle eventuelle kritiske kommentarer.

Felles for en del av den type problematikk som er omtalt over er at den har oppstått i møtet mellom pakistansk regelverk og tradisjoner på den ene side, og norsk lovgivning og forvaltning på den annen.

Kvinnelige bigamister i Pakistan er definitivt et område hvor tilfanget av kilder med kompetanse på, erfaringer fra eller kjennskap til slike, er nær ikke-

eksisterende. Likeledes antar Landinfo at i den grad problematikken har grobunn i realiteter, oppstår den i tilfelle hvor en eller flere som er involvert, har eller søker om å få oppholdstillatelse i et annet land.

Denne responsen er, nettopp fordi problematikken er så genuint spesifikk for utlendingsforvaltningen, i stor grad basert på Landinfos egne erfaringer og informasjon fra samtaler med relevante myndigheter, uavhengige kilder og kontakt med representanter for ulike miljøer i Pakistan gjennom de siste nær 30 årene. Det betyr at forvaltningen av innholdet og vurderingene representerer de samme utfordringer som nevnt ovenfor.

En del av referansene er datert noen år tilbake. I all vesentlighet omtaler disse kulturelle forhold hvor endringer normalt skjer langsomt. Det vil i noen sammenhenger også gjelde for beskrivelser av rettspraksis, om den ikke er endret. I en del sammenhenger kan derfor eldre, veldokumentert kildemateriale ha interesse og være relevant for å beskrive dagens situasjon.

Om begrepet og ekteskap

Begrepet «kvinnelig bigamist»

For denne responsens formål, forstår Landinfo begrepet *kvinnelig bigamist* som en kvinne som på et gitt tidspunkt er gift med to menn samtidig. Gift vil si at det foreligger en gyldig *nikahnama* (ekteskapskontrakt) som oppfyller kravene til prosess og vitner, og som er korrekt registrert hos lokale og sentrale myndigheter.

Ekteskapskontraktens pkt. 21 og 22 omhandler «Whether the bridegroom has any existing wife, and if so [...]» (Bolo Pakistaninfo u.å.). Punktet refererer ikke til ulovlig bigami, men til det faktum at en muslimsk mann i Pakistan kan ha flere ektefeller. Det finnes ikke tilsvarende punkt i en *nikahnama* som omhandler brudens eventuelle eksisterende ekteskap på tidspunktet for ekteskapsinngåelsen, dvs. om det foreligger ekteskapshindringer knyttet til bruden og derved mulighet for ulovlig bigami om ekteskapskontrakten inngås.

At en pakistansk ekteskapskontrakt ikke refererer til muligheten for at det kan foreligge hindringer knyttet til brudens ekteskapelige status, gjenspeiler at islam ikke tillater en kvinne å ha flere ektemenn og resonerer med en godt rotfestet patriarkalsk kultur. Muligheten for at det kan finnes kvinnelige bigamister anses som uaktuell.

Ekteskap – formaliteter og betydningen av sosial aksept

Det finnes ikke en felles familielov gyldig for alle pakistanere. The Muslim Family Law Ordinance (MFLO) bygger på prinsippene i sharia, og regulerer familierettslige forhold for muslimske pakistanske borgere. MFLO gjelder for alle

pakistanske muslimer uavhengig av hvor de befinner seg; «wherever they may be» (Muslim Family Laws Ordinance 1961).

I henhold til MFLO skal et ekteskap registreres ved Union Council (UC) eller tilsvarende,¹ og lovens artikkel 5 hjemler straffeansvar for den som unnlater å registrere et inngått ekteskap (Muslim Family Laws Ordinance 1961). Ekteskapet skal deretter innrapporteres til National Database and Registration Authority (NADRA) (National Database and Registration Authority u.å.)

Ifølge en pakistansk advokat må begge parter være i besittelse av ID-kort for å få et ekteskap registrert, og det er et krav at ekteskapet skal registreres i det UC hvor ekteskapet er inngått (Pakistansk advokat 2017). Landinfo kan ikke se at et krav om et slikt samsvar mellom seremonist og registreringssted fremgår direkte av loven.

Det er Landinfos klare erfaring at om en *nikahnama* er utferdiget i tråd med juridiske, religiøse og lokale krav og sedvaner, vil partene både i formell, sosial og religiøs kontekst, bli oppfattet som ektefeller. Det er imidlertid mange som unnlater å registrere ekteskap, særlig på landsbygda, ofte fordi registrering er uten betydning og/eller fordi ekteskap anses å tilhøre den private sfære. Manglende registrering betyr nødvendigvis ikke at ekteskapet anses ugyldig, verken i de nærmeste sosiale omgivelser eller av myndighetene. En lokal representant for en internasjonal organisasjon i Islamabad ordla seg slik: «Everyone knows she's my wife». Kilden påpekte også at – selv om ekteskapet ikke blir registrert ved UC – vil imamen som gjennomførte nikah-seremonien normalt beholde en kopi av ekteskapskontrakten (Representant for internasjonal organisasjon 2014).

Slik Landinfo ser det, gjenspeiler sitatet to sentrale forhold i Pakistan. Myndigheter, lov og lovforvaltning har begrenset betydning i pakistaneres liv; religion, tradisjoner og familie- og nære relasjoner (nettverk) har alltid «forrang». Dernest at bekjentgjøringen og annonseringen av et ekteskap i de nærmeste sosiale omgivelser er av vesentlig betydning, noe som blant annet har sammenheng med at en ekteskapsinngåelse er en stadfestelse av en allianse mellom to familier.² Ekteskap er et resultat av forhandlinger – ofte langvarige og utfordrende – om mange tema, både internt i og mellom familier. Dette vil være tilfellet, både om partene har valgt hverandre eller om ekteskapet er arrangert etter avtale.

¹ UC er det laveste administrative nivået i Pakistan. UC er ansvarlig for å registrere fødsler, død, ekteskap og skilsmisser. Lokal forvaltning i enkelte deler av Pakistan er ikke organisert med et UC som minste administrative enhet, så i noen områder vil det være andre, tilsvarende forvaltningsorganer som har ansvaret for ekteskapsregistreringen; Panchayat Committee, Cantonment Board, Metropolitan Corporation, Municipal Council eller en liknende institusjon.

² I en endogam ekteskapstradisjon, som den pakistanske, vil ekteskap selvsagt også kunne representere en konsolidering internt i en familie.

Et helt sentralt element ved en ekteskapsinngåelse er altså at alle i de to familienes omgivelser blir seg bevisst og forholder seg til denne. Registrering ved det lokale UC har ofte liten eller ingen betydning.

Om juridisk og sosiokulturell kontekst

Jordbruksbefolkning med lav utdannelse

Majoriteten av den pakistanske befolkningen (over 60 %) var i 2020 bosatt i rurale områder (Trading Economics 2020). Majoriteten har svært begrenset utdanning, og lese- og skrivekyndigheten lå på rundt 60 % blant de over 15 år i 2019 (UNESCO Institute for Statistics u.å).

Patriarkalsk familiekultur og samfunnsordenen

Det er grunnlag for å si at samfunnsordenen i Pakistan er tuftet på en markant og i mange henseende ekstrem, patriarkalsk familiekultur som forsterkes av toneangivende religiøse og anti-demokratiske krefter (Hadi 2017, s. 297). Enhet, samhold, lojalitet og ære er grunnleggende verdier for alle familier i denne strenge patriarkalske samfunnsordenen.

Kollektivet – familien og storfamilien – står over individet, og i nær enhver sammenheng anses individet som en representant for en gruppe; en familie. Landinfo mener at under slike kulturelle rammebetingelser er mulighetene for individuelle tilpasninger og/eller handlinger som ikke er i tråd med familiens ønsker og dens «normative klima»,³ svært begrensede. For kvinner, gjelder dette i særlig grad, og kan få alvorlige konsekvenser (Bhandari & Singh 2021; Cocoli 2016; Holt 2014; Pumbay 2016).

Målestokk for ære og menns ansvar

Menns overordnede posisjon inkluderer en spesifikk forventning om at de forvalter familiens ære. En viktig indikator for ærbarhet er familiens (mennes) kontroll over dens kvinnelige medlemmer. Kvinners atferd har stor betydning for storfamiliens omdømme. Kvinner må beskyttes, og ikke gis anledning til usømmelig kontakt med andre (menn). En families kontroll med kvinnelig seksualitet er langt på vei den viktigste indikatoren på dens ærbarhet.

En familie uten ære er en familie uten status, og ærbarhet vil normalt ha stor betydning for familiens og familiemedlemmenes potensiale til økonomisk tilpasning og fremgang. Ærbarhet vil eksempelvis påvirke muligheten til – gjennom ekteskap – å inngå allianser med andre grupper. Pakistanske familier

³ Det normative klimaet vil i særlig grad være preget av hva som er familiens oppfatning av ærbarhet, og for hvordan dens medlemmer forventes å forvalte ærbarhet. Familiens religiøse tilhørighet, kulturelle - og sosioøkonomiske status, samt dens lokalisering, har - slik Landinfo ser det - generelt stor betydning for det normative klimaet.

legger stor vekt på å forhindre at kvinnelige medlemmer kommer i situasjoner hvor det kan stilles spørsmål ved deres moral (D’Lima, Prabha Pande & Solotaroff 2020, s. 23-25; Rafi 2019, s. 61-64). Landinfos erfaringer og kunnskap om hvor grensene går, hvilke praktiske konsekvenser avvikende atferd får for den enkelte kvinne og hvordan konformitet sikres, varierer betydelig.⁴

Samboerskap, utenomekteskapelig samkvem og muligheter for utvikling av kjærlighetsforhold

Artikkel 31(2b) i den pakistanske grunnloven slår fast at staten er ansvarlig for å «[...] promote unity and the observance of the Islamic moral standards» (Constitution of Pakistan 1973).

Samboerskap er ulovlig og straffbart i medholdt artikkel 493a i The Woman Protection Act fra 2006 (LawTeacher.net 2019; UK Government 2022). I tillegg slår Artikkel 496b – om *fornification* – i Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act fast at frivillig (*consensual nonmarital sex*), utenomekteskapelig seksuelt samvær (*zina*) kan straffes med 5 års fengsel og bot på 10.000 rupees (ca. 500 kroner pr. mai 2022) (Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act 2006).

Generelt er kvinners bevegelsesfrihet mindre på landsbygda enn i byene. Likeledes vil sosioøkonomisk klasse ha betydning for en kvinnes mulighet til å bevege seg i det offentlige rom. Generelt har folk veldig god oversikt over hverandre på den pakistanske landsbygda, og den gjennomgripende sosiale kontrollen gir svært begrensede muligheter for unge kvinner og menn til å møtes uten å bli observert, og eventuelt utvikle kjærlighetsforhold. Slik Landinfo kjenner forholdene, vil dette gjelde for landsbygda og de semi-urbane områdene i det sentrale Punjab hvor den norsk-pakistanske befolkningen har sin opprinnelse; eksempelvis Gujrat, Kharian og Jhelum. En ung kvinne skal ikke gå alene på kafé, hun må enten være sammen med andre kvinner eller nære familiemedlemmer. Selv i de store byene ser en kun unntaksvis yngre kvinner alene på et offentlig sted uten anstand. Det er åpenbart at også ugifte par i en uoversiktlig urban kontekst,⁵ må forholde seg til kontroll basert på offentlig moral, ofte fra representanter for myndighetene (Cutacut 2018).

Brudd med sedvane, tradisjoner og føringer knyttet til ekteskap kan få svært alvorlige konsekvenser for en kvinne og også hennes familie (uavhengig av geografi og etnisitet). Det foreligger ikke systematisert erfaringsmateriale, men som det fremgår av kildereferansene gjengitt i de to foregående kapitlene, kan det i de mest dramatiske tilfellene hvor alvorlige brudd med familien blir offentlig kjent, resultere i drap.

⁴ Se fotnote 3

⁵ Dvs. et område hvor primærkontrollen har dårligere forutsetninger for å være effektiv.

Landinfo er kjent med at tilgang til internett og mobiltelefoni har skapt en arena for kommunikasjon, samkvem og forhold mellom to ugifte, eller mellom personer som allerede er gift. Det finnes informasjon og sosiale plattformer på nettet som dokumenterer eksistensen av såkalte *love couples* (Deccan Herald 2016). Dette berører imidlertid ikke – slik Landinfo ser det – spørsmålet om hvorvidt allerede gifte kvinner kan inngå et nytt ekteskap dersom de allerede er gift.

Finnes det kvinnelige bigamister i Pakistan?

Det fremgår av det ovenstående at det verken er lovlig eller sosialt akseptert at kvinner inngår ekteskap dersom hun allerede er gift i Pakistan. Gitt den forståelsen av kvinnelig bigamist som det er redegjort for ovenfor, har ikke Landinfo konkret informasjon om kvinner som er eller har vært gift med to menn på samme tid i Pakistan.⁶

Landinfo mener at for det tilfellet at det hadde vært grunnlag for å kategorisere kvinnelige bigamister som en gruppe, ville Landinfo vært kjent med denne. I motsatt fall, om kvinnelig bigamist kun hadde vært et svært sjeldent forekommende fenomen, er det nærliggende å anta at enkeltsaker hadde vært omtalt; enten i media, i rapporter, i litteratur eller av kilder i forbindelse med samtaler om praksis, juss og kultur knyttet til ekteskap i Pakistan gjennom mange år. Den kjensgjerning at ekteskap arrangeres, at ekteskapsnormen er endogam, og at foretrukket ekteskapspartner er kusine eller fetter, bidrar til å forklare fraværet av informasjon om kvinnelige bigamister. At alle i en kvinnes omgivelser kjenner til at hun er gift vil gjøre det nær umulig å inngå et bigamiekteskap.

I det foregående er enkelte kjennetegn eller grunndrag ved den virkelighet som eksisterer rundt kvinner i Pakistan beskrevet. Særtrekk ved juss, tradisjoner, økonomi, sosiokulturelle og religiøse forhold representerer et svært begrenset handlingsrom for, og omsegripende kontroll av kvinners atferd. Dette gjelder spesielt for det som oppfattes som å angå en families ære eller ha relevans for en families posisjon i tilknytning til en ekteskapsinngåelse, den viktigste begivenheten i pakistaneres liv.

Med det ovenstående som bakgrunnsteppe er det spesielt noen kjennetegn som kan bidra til å forklare at det er lite sannsynlig at det finnes reelle kvinnelige bigamister i Pakistan, og derved også fraværet av informasjon om konkrete tilfeller av kvinner som er gift med to menn samtidig.

⁶ Landinfo har medarbeidere som bl.a. har arbeidet med innsamling av informasjon om sosiokulturelle forhold i Pakistan i nærmere 30 år. Det vises samtidig til informasjonen fra en pakistansk menneskerettsadvokat (2006-2007) gjengitt og kommentert i kapittelet «Oppløsning» og oppslag i avisen Dawn i 31. juli 2013, som kan gjenfinnes her: <https://www.dawn.com/news/1033108>.

- Bevisstheten rundt at alle individer representerer et kollektiv,⁷ ekteskapets posisjon som arrangement mellom to grupper, den endogame tradisjonen og ærbarhetsidealer knyttet til kvinners opptreden i det offentlige rom, innebærer at det ikke vil være mulig i en lokal kontekst, verken å
 - gjennomføre en religøs seremoni dersom kvinnen allerede er gift
 - registrere et ekteskap nummer to, eller
 - gjennomføre tradisjonelle bryllupsseremonier, eksempelvis *valima* og *rukhsati*⁸
- De som eventuelt involverer seg i eller bidrar til at en allerede gift kvinne gifter seg, løper risiko for sanksjoner som kan knyttes til gjenoppretting av ære; fra sosial utstøtelse til alvorlig privat vold.
- De som involverer eller bidrar til at en allerede gift kvinne gifter seg, løper risiko for strafferettslige tiltak.
- Partene som trer inn i et ekteskap hvor kvinnen blir bigamist risikerer både utstøtelse, strafferettslige sanksjoner og alvorlig privat vold.⁹
- Selv om myndighetenes registreringssystemer¹⁰ ikke umiddelbart vil avdekke at en kvinne er gift med to personer på samme tid, taler mye for at dette vil bli oppdaget når informasjonen blir registrert hos NADRA sentralt.

Landinfo mener derfor at begrepet kvinnelig bigamist med stor sannsynlighet ikke anvendes blant pakistanere i Pakistan.

Kvinnelig bigami og migrasjon

Landinfo er kjent med at utlendingsmyndighetene har behandlet saker hvor gifte pakistanske kvinner med opphold i Norge har reist til Pakistan for å gifte seg. På bakgrunn av den kjennskap Landinfo har til mulighetene for en gift kvinne til å på egen hånd reise til Pakistan for å gifte seg,¹¹ er det grunnlag for å anta at andre i kvinnens nærmeste familiære og sosiale omgivelser er involvert, og at ekteskapet som eventuelt inngås i Pakistan tjener et annet formål enn etablering av en familiær relasjon.

Det er kjent at muligheten til både midlertidig og permanent migrasjon er høyt verdsatt i Pakistan. Migrasjonen fra enkelte områder er betydelig og hvert år migrerer flere hundretusen fra Pakistan, både midlertidig og permanent. Den pakistanske migrantbefolkningen anslås til over 6 millioner, og bare i 2015

⁷ I denne sammenheng først og fremst den utvidede storfamilien

⁸ To sentrale elementer i en bryllupsfeiring er bryllupsfesten (*valima*) og seremonien som symboliserer at bruden forlater barndomshjemmet og trer inn i ektemannen familie (*rukhsati*).

⁹ En muslimsk mann i Pakistan kan ha fire ektefeller.

¹⁰ Det refereres her til registreringer som foregår ved Union Councils, jmf. fotnote 2.

¹¹ Det må i denne sammenheng forstås som uten at andre har kjennskap til reisen og dens formål.

emigrerte over en million pakistanere. Den såkalt temporære migrasjon skjer først og fremst til land i Gulfen, mens den permanente skjer til vestlige land (International Organization for Migration 2020). Migrasjon utgjør en betydelig inntjener i det pakistanske utenriksregnskapet og er et ekstremt viktig element i mange pakistanske familiers økonomi. Eksempelvis var gjennomsnittsinntekten for arbeidere i Gulfen (Vest Asia) allerede i 2010 fem til åtte ganger høyere enn i Pakistan, og tilbakeføringene til Pakistan er betydelige;

They also remit, on average, 78 per cent of their salaries, contributing significantly to the livelihood of family members who stayed behind (International Migration in South and South-West Asia u.å).

Utvikling av strategier for migrasjon er derfor viktig for mange familiegrupper;

Family strategies in wider migration flows are commonplace - it is accepted that the first generation often migrates for their children's future opportunities; that individual family members may migrate in order to provide for the rest of the family; and that the choice of destination may be a strategic decision based on the family's perceived opportunities there [...]. This literature emphasizes the importance of family in migration decisions and strategies (Dubow & Kuschminder 2021).

Betydningen av migrasjon kan i enkelte sammenhenger gi seg utslag i et press fra familien eller familiemedlemmer i Pakistan mot familie/familiemedlemmer som har migrert. Det kan antagelig dreie seg om alt fra å skaffe arbeid i utlandet til å etablere muligheter for migrasjon ved familiegjenforening (Moe Winther 2006).¹²

Gitt den kulturen som eksisterer rundt ekteskapsinstitusjonen i Pakistan, mener Landinfo at det er lite sannsynlig at en kvinne kan etablere et bigamiektenskap på egen hånd. Fordi det ville representere risiko for svært alvorlige konflikter om to familier eventuelt skulle bidra til å etablere et slikt reelt ekteskap i strid med pakistansk lov, tradisjon og islam, fremstår det som lite sannsynlig at andre vil engasjere seg i et slikt giftemål. Basert på at Landinfo kun kjenner til tilfeller av slike giftemål mellom emigrantkvinner og pakistanske menn som oppholder seg i Pakistan, er det nærliggende å se etter forklaringer knyttet til emigrasjonsstrategi. At en pakistansk kvinne blir bigamist kan være et eksempel på at lokale lovbestemmelser, moral og kulturelle samt religiøse påbud settes til side som ledd i en emigrasjonsstrategi.

¹² I denne sammenhengen gjennom ekteskap.

Skilsmisse og oppløsning av et bigamiektenskap inngått av en kvinne

Et sentralt spørsmål i denne kategorien saker, er om kvinnens andre ekteskap (bigamiektenskapet) kan bli gyldig hvis hun blir skilt fra første ektefelle, dvs. om det iht. pakistansk regelverk er mulig å «reparere» bigami.

Skilsmisse

Det er redegjort for reglene knyttet til skilsmisse i Landinfos temanotat *Pakistan: Ekteskap og skilsmisse* (Landinfo 2021). Det følgende er basert på denne redegjørelsen. I Koranen omtales skilsmisse for menn som *talaq*; «å sette fri». Ektemannen har en ensidig og absolutt rett til skilsmisse, og det er tilstrekkelig at han muntlig og uten å grunngi uttaler at han vil skilles. Skilsmissen skal meldes til UC, som skal legge til rette for megling. UC skal så utstede en skilsmisseattest uavhengig av om ektefellen har møtt til megling. Skilsmisse ved *talaq* er gyldig først 90 dager etter at den er registrert ved UC.

Hvis kvinnen er delegert retten til skilsmisse i ekteskapskontrakten (nikahnamaens punkt 18), kan hun skille seg ved tilsvarende prosedyrer som mannen.¹³

I islamsk lov betegner *khula* skilsmisse for kvinner. I praksis er dette en oppløsning av ekteskapet ved en rettsavgjørelse. De legale skilsmissegrunnene er flere, og er nedfelt i artikkel 2 i loven om ekteskapsopphør (Dissolution of Muslim Marriages Act 1939):

- (i) Cruelty (physical /mental)
- (ii) Non maintenance (2 years)
- (iii) Disappearance (4 years)
- (iv) Mental Insanity
- (v) Impotency
- (vi) Lesser age (before 16) if not consummated
- (vii) Polygamy in violation of MFLO
- (viii) Bad character of husband
- (ix) Misappropriation of property etc
- (x) Any other grounds recognized under Muslim law

Et ekteskap kan også løses opp ved *mubarat*. Det innebærer at partene er enige om å oppløse ekteskapet.

Slik Landinfo forstår rettstilstanden, foreligger det i utgangspunktet ikke grunnlag for skilsmisse (i det første ekteskapet) under andre omstendigheter enn det er redegjort for ovenfor.

¹³ Delegert rett til skilsmisse kan gis både ved signering av nikahnama og senere.

Oppløsning av ekteskap

En pakistansk menneskerettsadvokat har opplyst å kjenne til konkrete tilfelle av «kvinnelig bigamieekteskap» i Pakistan (Pakistansk menneskerettsadvokat 2006-07). Kilden opplyste at det er rettslig avklart at kvinnelige bigamister ikke kan dømmes for *zina* (utenomekteskapelige forhold) og at en kvinnelig bigamist kan anlegge en såkalt *Jactitation of Marriage* sak for en familierett for å få det første ekteskapet oppløst.

Kvinnen må i henhold til kilden gjøre kjent at det første ekteskapet er oppløst ved at første ektefelle har skilt seg fra henne muntlig, og at det nye ekteskapet derfor er gyldig. Ifølge kilden kan en slik etterfølgende rettslig anerkjennelse av en skilsmisse reparere formfeilene ved inngåelsen av det sist inngåtte ekteskap, dersom retten også avgir en kjennelse om at ekteskap nummer to er gyldig. I henhold til et pakistansk advokatfirma – Law Society Pakistan – innebærer *Jactitation of Marriage* at noen på uriktig grunnlag hevder å være gift med en person (Law Society Pakistan "The Law Firm" 2013).

Den pakistanske menneskerettsadvokaten er dessverre ikke lenger tilgjengelig, men slik Landinfo forstår problematikken, refererte hen til saker hvor kvinner var «fanget» av de «religiøse kravene» til mannsinitiert skilsmisse på den ene side, og myndighetenes krav til «arbitration» og registrering av en skilsmisse ved et UC (eller tilsvarende) på den annen. De «religiøse kravene» vil i denne sammenheng være synonyme med den allmenne rettsoppfatningen på dette området (eksempelvis i en tradisjonell semi-urban kontekst i det sentrale Punjab).

De sakene kilden refererte til, var saker hvor det er stor grad av sannsynlighet for at både kvinnen (og hennes familie og nærmeste sosiale omgivelser) og mannens familie oppfattet et ekteskap som «oppløst», samtidig som ekteskapet fremdeles kunne representere en ekteskaphindring i henhold til kravene til registrering av en skilsmisse i medhold av Dissolution of Muslim Marriages Act 1939, cf. MFLO. Altså at det i en lokal kontekst ble oppfattet som om partene var skilt, men at myndighetene ikke hadde blitt informert om og registrert skilsmissen.

Den samme problematikken («kvinnelig bigami») – om substansen er fravær av legal oppløsning av et ekteskap inngått i Norge og et nytt ekteskap (bigami) inngått i Pakistan – kan neppe gi grunnlag for tilsvarende presumsjon om uforskyldt villfarelse mht. om det første ekteskap er oppløst eller ikke.

Uavhengig av det, står fremdeles kravet til reparasjon (legalisering av det siste ekteskapet) i henhold til pakistansk nasjonal lovgivning, fast. Det er krav om rettslig kjennelse (Family Court). Dette innebærer også at kravene til registrering ved UC må være oppfylt. En kvinnelig bigamist må således aktivt ta rettslige skritt for å få det første ekteskapet erklært avsluttet og sitt nye ekteskap godkjent. Ikke før det foreligger en rettslig kjennelse vil bigami-ekteskapet anses som et gyldig ekteskap i Pakistan.

Oppløsning av det første ekteskapet i Norge

Det kan muligens ha interesse om en skilsmisse innvilget av norske myndigheter vil bli anerkjent i Pakistan.

Landinfo har ikke informasjon om en praksis som kan gi grunnlag for å si noe kategorisk eller klart om dette. Det er nærliggende å anta at enkelte skilsmisser innvilget av norske myndigheter vil anerkjennes av pakistanske myndigheter, mens andre ikke. Antagelsen hviler i sin helhet på at MFLO gjelder for alle muslimske borgere, uansett hvor de er bosatt og derfor også for pakistanske muslimer bosatt i Norge (Muslim Family Laws Ordinance 1961).

I henhold til Succession Act artikkel 16 følger en kvinne sin manns bosted (*domicile*):¹⁴

Wife's domicile during marriage. A wife's domicile during her marriage follows the domicile of her husband.

Exception; The wife's domicile no longer follows that of her husband if they are separated by the sentence of a competent Court, or if the husband is undergoing a sentence of transportation (Succession Act 1925).

En kan ikke se bort fra at dette prinsippet hadde fått betydning dersom en pakistansk kvinne søkte om å få godkjent en skilsmisse innvilget i Norge fra en mann bosatt i Norge, i Pakistan. En innvilgelse kunne blitt godkjent i Pakistan fordi begge etter pakistansk lov (jf. ovenfor) har bosted i Norge. På dette området er det imidlertid mulig å tenke seg at en slik anvendelse av bosted er i strid med den kjensgjerning at MFLO gjelder alle muslimer med pakistansk borgerskap uansett hvor de befinner seg. Dette ville bety at det ville bli foretatt en konkret vurdering av skilsmissen etter nasjonal lovgivning og sharia i Pakistan.

Om et lokalt UC nekter å registrere en norsk skilsmissebevilling, må spørsmålet om anerkjennelse etter alt å dømme forelegges en familiedomstol i Pakistan.

¹⁴ Domicile – altså bosted, der man fysisk er bosatt.

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

Bhandari, Dipali S. & Singh, Deler (2021). Legacy of Honor and Violence: An Analysis of Factors Responsible for Honor Killings in Afghanistan, Canada, India, and Pakistan as Discussed in Selected Documentaries on Real Cases. *Sage Open*, april-mai, 1-9. Tilgjengelig fra <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/21582440211022323> [lastet ned 9.mai 2022].

Bolo Pakistaninfo (u.å.). *Meaning and Importance of the Different Clauses of the Nikah Nama in Pakistan*. Bolo Pakistaninfo. Tilgjengelig fra <https://www.bolo-pk.info/hc/en-us> [Elektronisk abonnementsjeneste, lastet ned 11. mai 2022].

Cocoli, Isabela (2016, 15. juni). HRW Calls on Pakistan to Prosecute 'Honor' Killings. *Voice of Asia*. Tilgjengelig fra <https://www.voanews.com/a/hrw-calls-on-pakistan-to-prosecute-honor-killings/3377535.html> [lastet ned 9. mai 2022].

Constitution of Pakistan (1973, 12. april). *Constitution of the Islamic Republic of Pakistan*. Tilgjengelig fra <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/33863/76773/F1453295923/PAK33863.pdf> [lastet ned 10. mai 2022].

Cutacut (2018, 13. april). Is PDA a crime in Pakistan? *Cutacut*. Tilgjengelig fra <https://cutacut.com/2018/04/13/is-pda-a-crime-in-pakistan/> [lastet ned 9. mai 2022].

D'Lima, Tanya; Prabha Pande, Rohini & Solotaroff, Jennifer L. (2020). For the Sake of Family and Tradition: Honour Killings in India and Pakistan. *Indian Journal of Women and Social Change*, 5(1), 22-39. Tilgjengelig fra <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2455632719880852> [lastet ned 9. mai 2022].

Deccan Herald (2016, 11. januar). Indian girl ties knot with Pak boy after meeting on Facebook. *Deccan Herald*. Tilgjengelig fra <https://www.deccanherald.com/content/522539/indian-girl-ties-knot-pak.html> [lastet ned 9. mai 2022].

- Dissolution of Muslim Marriages Act (1939). *Dissolution of Muslim Marriages Act, 1939*. Tilgjengelig fra <https://pakistanlawyer.com/2019/04/06/dissolution-of-muslim-marriages-act-1939/> [lastet ned 18. mai 2022].
- Dubow, Talitha & Kuschminder, Katie (2021). Family Strategies in Refugee Journeys to Europe. *Journal of Refugee Studies*, 34(2), 4262-4278. Tilgjengelig fra <https://academic.oup.com/jrs/article/34/4/4262/6135659> [lastet ned 13. mai 2022].
- Hadi, Abdul (2017). Patriarchy and Gender-Based Violence in Pakistan. *European Journal of Social Sciences Education and Research*, 10(2), 297-304. Tilgjengelig fra https://www.researchgate.net/publication/318536680_Patriarchy_and_Gender-Based_Violence_in_Pakistan [lastet ned 9. mai 2022].
- Holt, Gerry (2014, 29. mai). Why do families kill their daughters? *BBC News*. Tilgjengelig fra <https://www.bbc.com/news/world-asia-27619669> [lastet ned 9. mai 2022].
- International Migration in South and South-West Asia (u.å). *Situation Report*. Bangkok: International Migration in South and South-West Asia. Tilgjengelig fra <https://sitreport.unescapsdd.org/pakistan/out-migration> [lastet ned 13. mai 2022].
- International Organization for Migration (2020, 28. mai). *Pakistan: Survey on Drivers of Migration*. Bangkok: IOM. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/SDM_PAK.pdf.
- Landinfo (2021, 24. juli). *Pakistan: Ekteskap og skilsmisse*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2020/07/Pakistan-temanotat-Ekteskap-og-skilsmisse-24072020.pdf> [lastet ned 18. mai 2022].
- Law Society Pakistan "The Law Firm", (2013, 8. mai). *The expression "Jactitation of Marriage" is defined in the Wilson's Anglo-Muhammadan Law as a suit to have declared that the defendant is not the wife or the husband of the plaintiff (...)*. Facebook. Tilgjengelig fra <https://www.facebook.com/TheLawSocietyPakistan/posts/jactitation-of-marriage-the-expression-jactitation-of-marriage-is-defined-in-the/303012883164578/> [lastet ned 18. mai 2022].
- LawTeacher.net (2019, 17. juli). *Exchange Marriage System in Pakistan*. Nottingham: LawTeacher.net. Tilgjengelig fra <https://www.lawteacher.net/free-law-essays/family-law/family-marriage-laws-in-pakistan-law-essays.php> [Elektronisk abonnementsstjeneste, lastet ned 10. mai 2022].
- Moe Winther, Kaya (2006). *Forced Marriages in a Human Rights and Women's Rights Perspective, Exemplified through Norwegian and Pakistani Legislation* (Masteroppgave). Oslo: Universitetet i Oslo. Tilgjengelig fra https://www.jus.uio.no/ior/forskning/omrader/kvinneverett/publikasjoner/skriftserien/dokumenter/60_Winther.pdf [lastet ned 13. mai 2022].
- Muslim Family Laws Ordinance (1961). *Muslim Family Laws Ordinance, VIII of 1961*. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/4c3f1e1c2.html> [lastet ned 9. mai 2022].
- National Database and Registration Authority (u.å.). *Civil Registration*. Islamabad. Tilgjengelig fra <https://www.nadra.gov.pk/solutions/e-governance/civil-registration-management/> [lastet ned 9. mai 2022].
- Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act (2006, 1. desember). *Protection of Women (Criminal Laws Amendment) Act, 2006*. Tilgjengelig fra <https://www.pakistani.org/pakistan/legislation/2006/wpb.html> [lastet ned 10. mai 2022].

Pumbay, Meha (2016, 30. desember). Honor Killings in Afghanistan and Pakistan. *The Diplomat*. Tilgjengelig fra <https://thediplomat.com/2016/12/honor-killings-in-afghanistan-and-pakistan/> [lastet ned 9. mai 2022].

Rafi, Muhammad Shaban (2019). Honour-Based Crimes in Pakistan: Narratives of Victims, Aggressors and Bystanders. *Pakistan Journal of Women's Studies*, 26(1), 61-72. Tilgjengelig fra https://www.researchgate.net/publication/341765756_Honour-Based_Crimes_in_Pakistan_Narratives_of_Victims_Aggressors_and_Bystanders [lastet ned 9. mai 2022].

Succession Act (1925, 30. september). *Succession Act 1925 Act No. XXXIX OF 1925*. Tilgjengelig fra <https://www.sja.gos.pk/assets/BareActs/SUCCESSION%20ACT%201925.pdf> [lastet ned 12. juni 2022].

Trading Economics (2020). *Pakistan - Rural Population*. New York: Trading Economics. Tilgjengelig fra <https://tradingeconomics.com/pakistan/rural-population-percent-of-total-population-wb-data.html> [lastet ned 9. mai 2022].

UK Government (2022). *Foreign travel advice Pakistan*. London: UK Government. Tilgjengelig fra <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/pakistan/local-laws-and-customs> [lastet ned 10. mai 2022].

UNESCO Institute for Statistics (u.å). *Literacy rate, adult total (% of people ages 15 and above) - Pakistan*. New York: World Bank. Tilgjengelig fra <https://data.worldbank.org/indicator/SE.ADT.LITR.ZS?end=2019&locations=PK&start=2016> [lastet ned 9. mai 2022].

Muntlige kilder

Pakistansk advokat (2017). Møte, november 2017.

Pakistansk menneskerettsadvokat (2006-07). E-post 24. januar 2006 - samtale november 2007, 2006-07.

Representant for internasjonal organisasjon (2014). Møte, oktober 2014.

© Landinfo 2022

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.